

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қазақстан республикасында ақпараттық жүйелерді дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
04.01.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР
Ақпараттық жүйелер, желі, интернет,
цифрлық технологиялар

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/174461/>

Нурпейсова Дина Нұрғалиқызы

Студент, М.Өтемісов атындағы Бастыс Қазақстан университеті
Қазақстан, Орал қаласы

Мутиева Малика Қуандыққызы

Студент, М.Өтемісов атындағы Бастыс Қазақстан университеті
Қазақстан, Орал қаласы

Аннотация: Адамзат өркениетінің даму кезеңінде ақпараттық жетістіктер бірнеше болды. Олардың біріншісі-ақпаратты ұрпақтан-ұрпаққа жазу арқылы беру. Екіншісі-баспалардың пайда болуы. Үшінші серпіліс телефон сияқты ақпарат беру құралдарының дамуымен ерекшеленеді, электр энергиясының пайда болуы нәтижесінде пайда болған теледидар, радио және т.б. XX ғасырдың аяғынан басталған төртінші жетістік-бұл жаңа ақпараттық компьютерлік технологияларды интеграциялау нәтижесінде пайда болатын серпіліс ақпараттық-коммуникациялық технологияларға айналды. Бүгінгі таңда бұл ақпараттық серпіліс дәуірдің таңғажайып өзгерістерінің басталуының негізгі күшіне айналуда. Біріккен Ұлттар Ұйымының шешімі бойынша «XXI ғасыр– ақпараттандыру ғасыры». Қазақстан Республикасы жаңа кезеңге кірді, оның негізгі белгісі ғылыми-техникалық прогресс-қоғамды ақпараттандыру болып табылады. Мақалада Қазақстанда ақпараттық жүйелерді дамыту және пайдалануы қарастырылады.

Түйінді сөздер: Ақпараттық жүйелер, цифрлық технологиялар, интернет, желі.

«Ақпараттық қоғам» ұғымын жапон ғалымдары өткен ғасырдың жетпісінші жылдарында ұсынған. Қазіргі уақытта бұл озық идея адамзат өркениетінің, ғылым мен білімнің дамуына, мемлекеттің қоғамдық-саяси құрылымының дамуына және оның

тұрақты дамуына әсер ететін көптеген елдердің қатарына енді. Идеяның негізгі негізі сызықтық-ақпараттық технология болып табылады. Және бүкіл әлемде ерекше қарқынмен дамып келеді. Қазіргі уақытта қоғам өмірінің барлық қажетті ресурстары барлық қажетті ресурстарды басқаруды ұйымдастыру және азаматтардың рухани, мәдени қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін құрылымдық жүйе құраушы құрал болып табылады. Әлемнің әлеуметтанушылары бұл процесті адамзат қоғамының «ақпараттық қоғам» деп аталатын жаңа сатыға қадамы ретінде бағалайды.

Ақпараттық жүйе-бұл үлкен көлемдегі ақпаратты сақтауға, іздеуге, өңдеуге және беруге арналған арнайы компьютерлік жүйе.

Информатикада «жүйе» ұғымы кең таралған. Көп жағдайда ол техникалық жабдықтар мен бағдарламаларға қолданылады, сонымен қатар компьютердің аппараттық бөлігі деп аталуы мүмкін. Сондай-ақ, жүйеде көптеген есептерді басқару және енгізу процедураларымен толықтырылған қолданбалы мәселелерді шешуге арналған бағдарлама болады.

«Жүйе» ұғымына «ақпараттық» сөзін қосу оның құрылуы мен жұмыс істеу мақсаттарын көрсетеді. Ақпараттық жүйелер тапсырмаларды шешу кезінде шешім қабылдау процесіне қажетті ақпаратты жинауды, сақтауды, өңдеуді, іздеуді, беруді қамтамасыз етеді. Олар проблемаларды талдауға және жаңа өнімдер жасауға көмектеседі.

«Ақпараттандыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңында «ақпараттық жүйе – аппараттық-бағдарламалық кешенді қолдана отырып ақпаратты сақтауға, өңдеуге, іздеуге, таратуға, беруге және беруге арналған жүйе» ұғымы берілген [1].

Ақпараттық технологиялар негізгі орта болып табылатын ақпараттық жүйемен тығыз байланысты. Ақпараттық технологиялар-бұл компьютерде сақталған әртүрлі күрделілік дәрежесіндегі операцияларды, әрекеттерді, кешенді орындайтын ережелерден тұратын жүйе. Ақпараттық жүйе ақпаратты өңдеудің адам-компьютерлік жүйесін ұсынады. Ақпараттық жүйе-бұл компьютер, компьютерлік желілер, бағдарламалық өнімдер, мәліметтер базасы, әртүрлі техникалық және бағдарламалық әдістердің элементтерін құрайтын адамдар, байланыстар болуы мүмкін орта. Ақпараттық жүйенің негізгі мақсаты-ақпаратты сақтау мен беруді ұйымдастыру. Ақпараттық қоғам құру шеңберінде ауқымды шаралар қабылдануда. Осылайша, Қазақстанда ақпараттандыру процесі 90-шы жылдардан басталды.

Қазіргі уақытта елде ақпараттық қоғам құру мәселесі дамыған елдердің тәжірибесінен кем емес. Елімізде ақпараттық технологияларға негізделген бірыңғай ақпараттық инфрақұрылым қалыптасты.

Бүгінгі таңда ақпараттандыру дәуірінде қазіргі өмірді ақпараттық технологиясыз

елестету мүмкін емес. Ақпараттық революцияның қарқынды дамуы нәтижесінде ақпарат мемлекеттік басқарудың негізгі ресурсына айналды. Тіпті «ақпараттық мемлекет» деген жаңа термин пайда болды. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен 2013 жылғы 8 қаңтарда «Ақпараттық Қазақстан – 2020» мемлекеттік бағдарламасы бекітілді.

«Ақпараттық Қазақстан – 2020» бағдарламасының негізгі мақсаты ақпараттық қоғамға көшуді қамтамасыз ететін жағдайлар жасау болып табылады. Бағдарламаны іске асыру екі кезеңнен тұрады:

1 кезең – 2013-2017 жылдар;

2 кезең-2018-2020 жылдар [2].

Қазіргі уақытта еліміздің заманауи ақпараттық жүйесі келесі салаларда қарқынды дамып келеді .

Білім және ғылым саласында: білім беру процестерін электрондық форматқа көшіру көзделеді: материалдарды тарату, жаңалықтарды жариялау, оқушылардың өзара іс-қимылы, барлық мектепке дейінгі және жоғары оқу орындарында оқушылар мен оқытушылардың өзара іс-қимылы; білім беру процесіне мамандықтар бойынша нақты кәсіби қызмет үшін жаңа бағдарламалық шешімдер мен қосымшаларды практикалық пайдаланудың негізгі дағдыларын оқытуды енгізу. Айта кету керек, пандемия жағдайында онлайн формат жүйесінде оқытудың тиімділігі бүгінгі күні осы ақпараттық жүйелердің нәтижесінде мүмкін болады.

Денсаулық сақтау саласында: денсаулық сақтау саласына ақпараттық жүйелерді енгізу медициналық көмек көрсету сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда денсаулық сақтауды ақпараттандыру саласында бірқатар жобалар іске асырылуда.

Агроөнеркәсіп: қазіргі уақытта ауыл шаруашылығында мынадай ақпараттық жүйелер пайдаланылады: «E-Agriculture» агроөнеркәсіптік кешен салаларын басқарудың бірыңғай автоматтандырылған жүйесі, аграрлық саладағы электрондық сауда жүйесі, электрондық астық қолхаттары жүйесі. Ағымдағы жылы 12 рұқсат беру қызметін автоматтандыру және 4 лицензия беру жүргізіледі.

Экология: Қазақстанда қатты күйдегі газ және өте улы заттар атмосфераға шығарылады. Егер әртүрлі стационарлық көздерден шығарындылар санын салыстыратын болсақ, олардың шамамен 50% — ы жылу энергиясының көздерін шығарады, ал 33% — ы тау-кен және түсті металлургия, ауа бассейнін ластаушы заттардың және қоршаған ортаның басқа компоненттерінің бірі-көлік. Ол шығаратын зиянды заттардың шығарындылары, әсіресе қалаларда, 25-50% құрайды. Бұдан басқа, қазіргі заманғы ақпараттық жүйелер енгізілген өнеркәсіп, электрондық коммерция басым бағыттар болып табылады.

Елімізде заманауи ақпараттық жүйелерді құру негізінде пайда болған «электрондық үкімет» жобасы қазіргі уақытта азаматтарға мемлекеттік қызметтерді үйден шықпай-ақ онлайн форматта алуға мүмкіндік береді.

«Электрондық үкімет» — бұл мемлекеттік қызметтерді автоматтандыру және оңтайландыру, қоғамның мемлекеттік басқару мәселелеріне тартылуын арттыру және ішкі бизнес – процестерді жетілдіру мақсатында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (бұдан әрі-АКТ) мүмкіндіктерін пайдалану негізінде мемлекеттік органдардың ішкі және сыртқы қатынастарын өзгерту.

«Электрондық үкіметті» қалыптастырудың негізгі мақсаттарына мыналар жатады:

- АКТ пайдалана отырып Мемлекеттік қызмет көрсету;
- мемлекеттік басқару процесіне азаматтардың қатысу дәрежесін арттыру;
- Мемлекеттік қызметтің ішкі тиімділігін арттыру.

Қазақстанда алғаш рет «электрондық үкімет» құру идеясын Мемлекет басшысы Н.Н. Назарбаев 1997 жылы «Қазақстан-2030» мемлекеттік бағдарламасында көтерді. Қазақстанға «электрондық үкіметті» енгізу мемлекеттік органдардың азаматтар мен ұйымдарға қызмет көрсету сапасын жақсартуға және мерзімдерін қысқартуға, әртүрлі мемлекеттік базаларға қолжетімділікті қамтамасыз етуге, мемлекеттік органдардың қызметін жаңғырту мүмкіндігіне, құрамы бойынша тиімді және оңтайлы мемлекеттік аппарат құруға бағытталған.

Бүгінгі күні тиісті заңнамалық актілермен елдің АКТ дамыту саласындағы мемлекеттік бағдарламаларда мемлекет айқындаған Қазақстанда «электрондық үкіметті» қалыптастырудың бастапқы кезеңінің көптеген міндеттері табысты іске асырылды [4].

Библиографиялық тізім:

1. 11.01.2007 ж. ҚР Ақпараттандыру туралы Заңы (өзгерістер мен толықтырулармен 29.12.2014 ж. жағдай бойынша) 11-13-бап.
2. «Ақпараттық Қазақстан — 2020» мемлекеттік бағдарламасы Жарлықпен бекітілген Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 8 қаңтардағы №464 бұйрығымен бекітілген.
3. Жаманқарин М. М., Макенова М. х. ақпараттық-коммуникациялық даму Қазақстандағы технологиялар // Жас ғалым. — 2015. — №4. — 175-176 ББ.
4. Сәдуақасов А. Инновация-басекеге кабилеттік кепілі. // Егемен Қазақстан газеттері. - 2008, 10 қазан.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.